

Lars Goldschmidt i Kommentatorserien:

Hvad Magtudredningen har glemte

1. Foder til den selvglade svinehund
2. Spændende og væsentlige konklusioner... men
3. Magt i informationssamfundet
4. Demokrati i informationssamfundet
5. Viden i informationssamfundet

af Lars Goldschmidt, Dansk Handel & Service

1. Foder til den selvglade svinehund

Det er en imponerende indsats, der 30. oktober kulminerede med offentliggørelsen af: ”En analyse af magt og demokrati i Danmark” - den såkaldte Magtudredning. Syv års arbejde, 50 millioner kroner, rigtig mange bøger, rapporter og artikler. Der er tilvejebragt en guldgrube af viden - og der er påpeget en lang række forhold, der kan danne baggrund for politisk handling. Stor respekt for det.

Hovedrapporten konkluderer, at det på mange måder står rigtig godt til med magtfordeling og demokrati i Danmark, selvom der er enkelte områder, der giver grund til bekymring. Den første læsning af en sådan konklusion nærer den nationalt selvglade svinehund. Den næste gennemlæsning vækker bekymring, fordi det går radikalt på tværs af ens intuition og erfaring. Spørgsmålet, der melder sig, er, om man skal lade sig overbevise og begejstres, eller om der er noget galt med analysen. Svaret, som jeg vil begrunde i det følgende, er, at der er områder, hvor der er behov for, at man kommer meget længere med analysearbejdet, før man kan vurdere, om magtfordelingen og demokratiet i Danmark er velfungerende. Hvis det gøres, forventer jeg et mere bekymrende resultat.

De områder, der er svagest belyst i Magtudredningen, er kvaliteten og legitimiteten af resultaterne af de demokratiske beslutningsprocesser. Hertil kommer, at væsentlige magtområder slet ikke er analyseret - såsom økonomisk magt og fysisk magt som den forvaltes af politiet og militæret.

2. Spændende og væsentlige konklusioner...

Det skal endnu engang understreges, at rækken af ganske optimistiske konklusioner i rapporten er betydelig og spændende:

- Lokalt deltager borgerne mere snarere end mindre. Nok er deltagelsen i de politiske partier blevet meget mindre, men befolkningen er aktive i en lang række *andre* sammenhænge - og der er høj valgdeltagelse. Så alt i alt kan befolkningen fortsat vurderes som aktivt deltagende i de demokratiske processer.
- Folketinget har ikke fået mindre indflydelse, og den indflydelse, det har afgivet, er sket bevidst og kan trækkes tilbage.

- Kommuner bliver ikke styret dårligere.
- Partierne har færre medlemmer, men de har stabiliseret sig på dette niveau og opfylder stadig deres funktioner som fødekæde til det repræsentative system.
- Mediebilledet har ændret sig, men dagsordenen sættes stadig af politikerne
- Virksomhederne - specielt deres organisationer og de store selskaber - har indflydelse, men ikke for meget.

Analysens konklusioner er dog langt fra entydigt positive, idet der tændes advarselsslamper på en række ganske væsentlige områder:

- En stadig mere isoleret politisk kaste. Flere af politikerne har hele deres karriere i politik og dermed et væsentligt mindre erfaringsfællesskab med dem, de repræsenterer.
- Reel magtoverdragelse til EU. En meget stor del af den nye lovgivning har sit udspring i EU - og de processer i Danmark, der bidrager i denne proces, er meget lidt åbne for offentlig indsigt.
- Fra information til underholdning i medierne. Der er blevet væsentlig færre medier. De elektroniske nyhedsmedier er blevet dominerende, og det er deres nyhedskriterier, der sætter rammerne for, hvordan den politiske diskussion kan foregå.
- Fra korporatisme til lobbyisme. Inddragelsen af omverdenens interesser i lovgivningsprocesserne har ændret sig - fra en formel inddragelse af bestemte organisationer i forberedende udvalg m.m. til mere ad hoc prægede og uformelle kontakter. En udvikling, der kan gøre det mindre gennemskueligt, hvem der egentlig har indflydelse på hvilke beslutninger.

...men er de dækkende?

Der er ingen tvivl om, at ovenstående konklusioner er helt centrale for forståelsen af magt og demokrati i Danmark. Men Magtudredningen indeholder implicit - gennem sin størrelse og samfundsmæssige placering - et udsagn om, at den dækker alle de væsentligste aspekter af magtens fordeling og magtens anvendelse i Danmark, og tilsvarende de væsentligste aspekter af demokratiets funktion. Det ville have været en hjælp for læseren, hvis der havde været en beskrivelse af, hvilken systematik der var anlagt for at inkludere eller udelade forskellige aspekter af magt og demokrati i analysen.

3. Magt i informationssamfundet

Analysen har hovedvægt på en forståelse af magt som ressource. I dag er de væsentlige ressourcer - foruden de klassiske magtressourcer - bestemt af, at vi er på vej ind i informationssamfundet. Hvilket gør, at viden og netværksrelationer også bliver centrale. Det er en forståelse, der har meget for sig, men den giver ikke en forklaring på, hvorfor spørgsmål som fordeling og anvendelse af økonomisk magt kun er meget sporadisk behandlet, og hvorfor fordeling og anvendelse af fysisk magt slet ikke er behandlet. Dimensioner, der er hovedkategorier i, hvad man kan kalde en klassisk magtforståelse.

Der er næppe belæg for, at den økonomiske magt har mistet sin betydning. Det siger magtanalysens forskningsledelse heller ikke, men de fremfører som begrundelse for den økonomiske magtanalyses svage placering, at det var svært at få nogle til at analysere dette område. En begrundelse af tvivlsom styrke og en begrundelse der i høj grad lægger op til en

fremtidig indsats på området. For så vidt angår den fysiske magt anerkender jeg, at den næppe har en fremtrædende rolle i danskerens demokratioplevelse. Politiet, fængslerne, militæret opfattes næppe som begrænsninger i vores deltagelse i den demokratiske proces. Men det havde jeg gerne set dokumenteret, specielt fordi det jo langt fra er en selvfølge i et historisk eller globalt perspektiv.

Analysen kommer langt i retning af at besvare, om Folketinget har mistet magten. Det har det ikke, selv om en del magt er gledet til EU, regering og domstolene. Men analysen indeholder også en del svar på, om andre aktører - herunder folket - har fået en anden magtstatus, og det er i den sammenhæng, at jeg savner de nævnte magtdimensioner.

4. Demokrati i informationssamfundet

Demokratiet forstås som samfundsmæssig samtale, og det analyseres hvem der deltager, og hvem der sætter dagsordenen i det nationale demokrati og i det lokale demokrati. Det er på disse dimensioner, at analysen kommer med nogle af sine væsentligste positive konklusioner. Folkets deltagelse har ændret sig, men folket er stadig engageret i demokratiske processer og så fremdeles. Det er en synsvinkel, jeg anerkender som meget frugtbar. Dog savnes også her en systematik for, hvad der er med, og hvad der ikke er med, og hvad der er referencerammen for vurderingen af, om demokratiet er velfungerende.

Accepteres synsvinklen - at demokrati er samtale - kunne en referenceramme være, at demokratiet betragtes som velfungerende, hvis den samfundsmæssige samtale forløber legitimt, interessepræget og produktivt mellem alle dem, som er berørt af eller kan bidrage til samtalens produktivitet.

En sådan definition lægger op til spørgsmål om, hvem der deltager, med hvilke interesser, og hvordan de påvirker processen – og om hvorvidt samtalen giver resultater. Sættes de væsentlige problemer på dagsordenen? Skabes der resultater, der adresserer problemerne? Hvilket vidensgrundlag foregår processerne på? Eller sagt enklere: demokratiet er kun velfungerende, hvis det producerer fungerende *løsninger* på de vigtigste problemer. Løsninger, der opnår accept i de dele af samfundet, som de berører.

Magtredegørelsen belyser ikke demokratiets effektivitet som løsningsskaber. Har vi et demokrati, der producerer almindeligt accepterede og effektive løsninger på problemstillinger som:

- Danmarks relation til EU
- Prioriteringer i sundhedsvæsenet
- Efterløn og andre overførselsindkomster
- Indvandring og integration
- Danmarks konkurrenceevne i en globaliseret verdensøkonomi.
- Borgerens rolle som klient eller aktør

Svaret er muligvis ja. Men det er langt fra indlysende. Vanskelighederne ved at træffe beslutninger på de nævnte områder er fremtrædende temaer i den offentlige samtale. Serien af afvisninger af Folketingets flertal ved folkeafstemninger er markant. Diskussionerne om lov kvalitet er tilbagevendende. Skaren af samfundsanalytikere, der siger, at der er problemer med borgerens rolle i informationssamfundet, er legio. Det er derfor et savn, at disse spørgsmål ikke er berørt i Magtredegørelsens hovedrapport. Jeg kan ikke afvise, at diskussionen forekommer i enkeltdele af den mangfoldige produktion.

5. Viden i informationssamfundet

Viden og information fremhæves i analysen som centrale magtressourcer. Det burde i sig selv være en grund til at analysere fordelingen af disse ressourcer mellem aktørerne ud fra en magtsynsvinkel. Men lige så vigtigt er det at analysere videnaspektet ud fra en kvalitetsvurdering af demokratiets beslutninger. Hvilken viden er der til rådighed i beslutningsprocesserne? Hvem har den? Hvad bruges den til? Er der tilstrækkelig viden til at producere løsninger af høj kvalitet? Hvordan håndteres den interesseprægning, som meget viden i de demokratiske processer har?

Den nuværende regering har sat begrebet smagsdommere på dagsordenen. Det kan man mene meget om, men det er en anerkendelse af, at herredømmet over viden og såkaldt ekspertise er vigtigt i den demokratiske samtale. En synsvinkel jeg håber bliver langt mere fremtrædende i kommende analyser.

Den politiske handling

Ved fremlæggelsen fremhævede forskningsledelsen, at nationens tilstand, som den beskrives i Magtudredningen, i væsentlig omfang er et resultat af politiske beslutninger. Det er et vigtigt udsagn, der genfindes en række steder i hovedrapporten - eksempelvis i beskrivelsen af relationen mellem Folketing og regering og i overførslen af kompetence til kommunerne. Det er et udsagn, der er vigtigt, fordi det understreger, at politik både er muligt og vigtigt. I anerkendelse heraf ville det være spændende, hvis forskningsledelsen ville bruge kræfter på at skabe en oversigt over alle de områder, hvor man på baggrund af det store arbejde, der er udført, kan se, at magts og demokratiets tilstand kan gøres til genstand for aktiv handling. Handlinger, der kan udføres af politikere eller andre, der ønsker at bidrage til udviklingen.

Et eksempel på dette, der umiddelbart udspringer af arbejdet, er spørgsmålet om åbenhed i Folketingets og de lokale folkevalgte forsamlings beslutningsprocesser. Der påvises en række områder, hvor vi er mindre åbne end vore naboer og EU. Det gælder eksempelvis forhandlingerne i Folketingets Europaudvalg. Åbenhed kan man beslutte sig for - og åbenhed er en forudsætning for, at dem, der har en interesse, kan gøre sig gældende. Jeg håber, at Magtudredningen kan være med til at sætte åbenheden mere på dagsordenen og hjælpe til, at den bliver gjort til genstand for politisk handling.

Alt i alt er Magtudredningen et meget værdifuldt bidrag til den fortsatte konstruktive samtale om magt og demokrati i Danmark. Mine kommentarer skal ses som et ønske om at anslå temaer for den videre samtale. Mine spørgsmål er stillet ud fra en forestilling om, at Magtudredningen ikke blot er tænkt som en statusopgørelse - men at den for de forskellige samfundsmæssige aktører kan blive basis for - og brændstof til - såvel videre analyser som politisk handling.